

După victoria împotriva cruciaților la Varna din noiembrie 1444, Imperiul Otoman atacă Grecia centrală și cuceresc Thessalia, apoi atacă Albania în 1449-1450 (Murad al II-lea și fiul său, Mahomed al II-lea). La opoziția albanezilor regrupați în munți sub Skanderbeg otomanii se retrag. Pentru atacarea Constantinoplei, Mahomed al II-lea construiește două fortărețe pe cealaltă parte a Bosforului: Rumeli și Anadolu Hisari. Ca o diversiune, Morea (condusă de o ramură a Paleologilor) este atacată în 1462, astfel încât Constantinople rămâne singură în fața amenințării otomane. În documente apare un Ioan Asen Centurione Zaccaria care se autoîntitulează prinț al Aheei (sprijinit de magnatul Niceforus Lukanis). Este cucerit și ducatul florentin al Atenei și Thebei.

După căderea Constantinoplei (29-30.05.1453), cuceritorul Imperiului Bizantin, Mahomed al II-lea, aflat a doua oară pe scaunul de domnie al Imperiului Otoman (1444-1446; 1451-1481) amenință suveranitatea tuturor statelor învecinate. Kosovo și sudul Serbiei sunt cucerite, iar Brancovich rămâne cu teritoriul de la nordul Moravei de Vest.

O strălucită și încurajatoare victorie obține Iancu de Hunedoara în 1456, pe când armata otomană asedia cetatea Belgrad. La comanda trupelor garnizoanei Belgradului se afla cumnatul lui Iancu de Hunedoara, Mihail Szilágyi, aflat în fruntea unor trupe trimise în ajutorul despotului Serbiei (Brancovich Gerge fusese restaurat de către Sultanul Murad al II-lea în 1444 cu 24 de fortărețe conform John Fine -"Late Medieval Balkans", Univ. Michigan, pag. 549. El este luat captiv de Mihail Szilágyi în vederea obținerii unei răscumpărări, dar Lazar Brancovich nu plătește această răscumpărare pentru tatăl său). Iancu de Hunedoara vine el însuși pentru despresurare cu trupe din Ungaria (inclusiv Transilvania) și contingente sosite din Cehia, Polonia și Germania, susținut și de artilerie. Din păcate, conducătorul militar al armatei, reputatul Iancu de Hunedoara moare de ciumă în tabăra militară de la Zemun, lângă Belgrad la mai puțin de 20 de zile de la victorie. Această victorie îndepărtează doar pe moment pericolul otoman de la porțile de intrare în Ungaria și Transilvania. Rămas despot, Lazar Brancovich se supune autorității otomane, plătind un semnificativ tribut anual (40.000 de ducăți). După mamă, el aparținea de familia Cantacuzinilor. Lazar Brancovich moare în ianuarie 1458 (otrăvit se pare). Situația succesorală rămâne apoi extrem de complicată.

Moldova plătea tribut încă din timpurile domnitorului Petru Aron de cca. 2.000 de galbeni (ultimatul sultanului din 05.10.1455). Logofătul Mișu încheie primul tratat moldo-otoman prin care Moldova acceptă plata regulată a haraciului (deci recunoaște practic suzeranitatea otomană).

Otomanii amenință prin atacuri puternice Țara Românească, dar Vlad Țepeș rezistă (și cu ajutor transilvan și moldovenesc cel mai adesea) din 1459, reușind o mare biruință în 1462.

În 1461 cade și Imperiul de Trapezunt/Trebizonda/Trabzon (ultimul împărat, David luase în căsătorie o principesă Maria de Gothia), care inițial controlase teritoriul fostei theme Klimata-Hersones. În 1463 este supusă Bosnia/Bosna. De atunci se va declanșa atacul otoman concertat asupra posesiunilor creștine (principatul de Theodoro și contoarele comerciale fortificate ale genovezilor (cetățile căzute sub dominație genoveză, Aluston/Alusta și Caffa), iar Hanatul Crimeei acceptă și el suzeranitatea turcă, plătind tribut. Din acest moment, tătarii acțiuni de jaf și pradă (până atunci, se mulțumeau cu tribut, acceptând statutul de status-quo și respectând condițiile păcii în cazul achitării regulate a tributului).

După ce îl elimină pe precedentul domnitor detronat, Petru Aron, Ștefan cel Mare se orientează spre consolidarea independenței țării, dar este amenințat continuu de otomani. Domnitorul face eforturi deosebite de a coaliza statele europene, conștient de risul major al amenințării otomane.

Pierzând accesul la porturi importante din cauza genovezilor, locuitorii principatului construiesc un port nou, Avlita sau Aspra la gurile actualului râu Chernaya, consolidând-o cu fortăreața Kalamita (sau Inkerman).

Principele din Theodoro (dintr-o familie "ramificată" de foști de demnitari "temarhi"), Isaac Gavras propune alianțe dinastice cneazului Ivan al III-lea al Rusiei, căruia i-o oferă de soție pe fiica sa (1471) –nu știm dacă căsătoria se încheie- și domnului Ștefan cel Mare (1472; Maria de Theodoro sau Mangop, sora (după tată ?) a principelui Isaac, numită în documente Maria Asanina Palaiologina, însoțită de Alexandru, probabil fratele lui Isaac și a Mariei Asanina Palaiologina, căci e numit de domnul Ștefan: "cumnat"). Alexandru va deveni ulterior viitorul principe în Theodoro. Cel mai vârstnic frate, Ioan, fiul lui Alexios I se căsătorise cu Maria Asanina, înrudită cu familia imperială Palaiologoi și familiile Asan și Țamblac/Tzemplakon (o familie de înalți ierarhi și de cărturari poligloți). N. Iorga vorbește despre Ioan Țamblac, trimis ambasador la Veneția ca fiind unchiul domniței Maria de Theodoro (principatul avea relații mai favorabile cu venețienii și tensionate cu genovezii –venețienii "promiseseră" principatului accesul pe mare la un port mai favorabil-) !? Un fiu al cuplului Ioan-Maria numit Alexios moare de tânăr la Trebizond. Ioanis Eugenikos scrie la Trebizond epitaful tânărului prinț, prezentând și linia genealogică a lui Alexios al II-lea. Lui Alexios I îi succede un alt fiu Olubei (probabil printr-o altă soție a sa, fiică de han crimeean ?)

pentru cca. 11 ani. După Olubei principele desemnat este prezentat generic ca "principele din Theodoro și frații săi", până în 1465 când e numit explicit principele Isaac, el pare după nume în conexiune cu Comnenii din Imperiul de Trapezunt. Presat de către otomani, principele Isaac acceptă vasalitatea față de otomani (practic dispunea de foarte puține trupe), ceea ce stârnește reacția promptă a domnului Ștefan al Moldovei, care îl ajută pe Alexandru, frate "uterin"; –adică din aceeași mamă- a domniței Moldovei, Maria Palaiologina să preia domnia. Alexandru îl înlătură de la domnie pe mai conciliantul frate (după tată -?-) al său Isaac, preluând puterea, cu ajutorul unei mici găzdi moldovenești. Acțiunea pripită (nediplomatică) a domnului Ștefan cel Mare stârnește mânia sultanului, care dispune atacarea cetății genoveze Caffa/tc. Kefe (cca. 160 de "negustori" moldoveni își pierd viața în Caffa în timpul asediului din ian. 1475 ? Sursă: "Ist. României în date";, Ed. Enc. Rom., 1971

. Informația nu este lipsită de importanță, căci arată că Moldova recunoaște supremația genovezilor în raport cu venețienii -cele două puteri maritime și comerciale erau într-un conflict gen "război naval"; îndelungat-. Este adevărat că pe atunci "Marea Neagră"; -și bazinul hidrografic adiacent al apelor curgătoare ce alimentau Marea Neagră- erau practic o "Mare și ape genoveze";, datorită relațiilor privilegiate ale navigatorilor genovezi cu "

kapî sau dergâh-i âlî

"/Sublima Poartă Otomană. Cine erau totuși acești "negustori" moldoveni ? Îi putem considera practic "trimiși comerciali"; – unii cu rang boieresc posibil, precum și însoțitorii lor- ai domnului Moldovei).

Apoi este atacat și Principatul de Theodoro (la sfârșitul anului, în decembrie 1475), ceea ce anihilează orice urmă de autonomie nu numai a principatului, dar și a întregului sud al Crimeei. Ele trec sub control direct otoman.

Deja tot la 1475, otomanii atacă Moldova (Ștefan cel Mare intervenise în Țara Românească, iar după victorie ucisese prizonierii turci prin metoda ofensatoare a "trasului în țeapă";). Armata moldoveană înfrânge pe beglerbeiul Rumeliei și armata otomană de cca. 120.000 de ostași, susținut de artilerie în bătălia de la Vaslui. După circa un an, la Războieni în fața unei superioare numeric armate otomane (cca. 150.000 soldați cu un contingent muntean de cca. 10.000-12.000 de oameni -Vlad Țepeș fusese înlăturat din domnie-), moldovenii sunt înfrânți și obligați să se retragă. Totuși, la rândul lor otomanii se retrag la înaintarea armatei maghiarilor lui Matei Corvinul care amenință cu pătrunderea prin pasul Oituz (Moldova recunoscuse suzeranitatea maghiară în 1475).

Duros, capitala principatului de Theodoro (numit de genovezi capitanatul Goției, iar de localnici: Theodoritsi sau "micul Theodoro"; de către greci: Parathalassia) cade în decembrie 1475 și principele Alexandru Gavras este prins și dus în captivitate la Istanbul, unde va fi și decapitat ?, iar familia sa cade în captivitate (nu cunoaștem soarta contingentului de cca.

300 de moldoveni din cetate care îl instalaseră pe Alexandru, anihilând gărzile prințului Isaac Sursă: "Ist. României în date"; Ed. Enc. Rom., 1971

. Este posibil ca parte din ei să fi părăsit cetatea ? Ori au căzut în captivitatea turcă ? Există informații "moderne" asupra unor "robi moldoveni" așezați de otomani pe teritoriul actualului Iran. Ei pare-se că erau un grup extrem de unit, probabil cu propriile familii, care crea unele probleme locale, ripostând la nevoie ?).

Trupele suplimentare trimise de domnul Moldovei ajung prea târziu (Duros căzuse deja după cca. 3 luni de asediu).

Populația principatului de Theodoro era constituită din grecofoni (greci, posibil aromâni ? Familia Țamblac vorbea și bulgara și greaca, dar și slavonă, aromână, română, graiuri italice, posibil turcă ? Un sat Zemblak se găsește actualmente în districtul Korçë din estul Albaniei. Era o familie în conexiune cu centrul ortodox de la Ohrida și Patriarhia autocefală a Bulgariei: Patriarhul canonizat al Bisericii bulgare Eftimie -1375...1393- și Grigorie Țamblac, mitropolitul Kievului sunt membrii ai acestei familii de cărturari poligloți de sorginte aromână din informații "relativ sigure"), "goți crimeeni", armeni, bulgari, cumani, kipchak, alani. Limba de comunicare în Theodoro era greaca, iar religia era cea ortodoxă.

În căutarea de ajutor suplimentar, Principele moldovean își dă fata în căsătorie fiului cneazului Ivan al III-lea al Moscovei. În 1479 construiește cetatea Chilia Nouă pe malul stâng al Dunării, dar luptele pentru Chilia și Cetatea Albă sunt dificile cu turcii. Chilia (Veche, pe malul drept al Dunării, ținând teoretic de Țara Românească, era apărată de o garnizoană transilvană între 1462-1465 –posibil controlul cetății fusese cedat de câțiva ani, probabil sub Petru Aron ?-, iar domnul Ștefan al Moldovei încearcă în mod repetat să o cucerească. Reușește în 1465, dar e posibil să fi pierdut în final controlul asupra cetății Chilia Veche, căci aceasta era disputată practic de toate părțile. În final este abandonată și distrusă, din informații preluate și redată de către N. Iorga).

Cetatea Albă și Chilia sunt cucerite de turci în 1484.

În 1489, Moldova încheie un tratat cu otomanii (acceptând plata tributului).

Viziunea politică a Sublimei Porți Otomane era simplă: ori teritorii cucerite (guvernăminte/*huk*

ûmet

), ori teritorii vasale musulmane semiautonome (denumite tot

hukûmet

): hanatul de Crimeea, șerifatul de Mecca și o perioadă: Gilan, Tripoli, Tunisia, Algeria, ori teritorii creștine vasale (

sâlyâne

): Moldova, Valahia, Transilvania, Dubrovnik, Georgia, Regiunea Cercheză (Circassia) și ulterior hatmanatul cozac.

Din secolul al XVII-lea erau tributare și: Veneția, Polonia, Imperiul Habsburg și Franța (Filip I solicitase ajutor otoman și o alianță franco-otomană). Toate aceste ultime informații sunt preluate din Inalcik Halil- "The Ottoman Empire- The Classical Age 1300-1600", Ed. Praeger, NY-London, capitolul XIII- "The Provincial Administration and the Timar System pag. 104-118".

Scris de Valentin-Claudiu I. DOBRE din surse scrise și internet, preluate într-o lucrare literară